

8. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология. – К.: Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
9. Соссюр де Ф. Заметки по общей лингвистике. – М.: Прогресс, 1990. – 280 с.
10. Berline M.I., Vodneva N.P., Parfeniev V.N. Aspects lexicaux du français: approche pratique. – Minsk: Vychеichaya chkola, 1985. – 159 p.
11. Dictionnaire de linguistique / J.Dubois, M. Giacome, L. Guespin. – P.: Larousse, 1994.
12. La lexicologie. / R. Eluerd – P.: Presses Universitaire de France, 2000. – 128 p.
13. Mathiot G. Je sais cuisiner. – P.: Editions Albin Michel, 1932. – 701 p.
14. Mathiot G. Je sais faire la Pâtisserie. – P.: Editions Albin Michel, 1938. – 377 p.
15. Petit Larousse de la cuisine: 1800 recettes. – P.: Larousse-Bordas, 1998. – 1088 p.
16. Thibeault F. Aimer une terre, une histoire, un savoir-faire // Le Français dans le Monde. – 2006. – № 346 (juillet-août). – P. 53-54.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРІВ BLEU / AZUL ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ Й ІСПАНСЬКОЇ МОВ)

ст. викл. **Тетяна Михайлівна Бунь**

викл. **Олена Сергіївна Пінковська**

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
м. Черкаси, Україна

Цікавість щодо словосполучень, які виражають наші відчуття кольорів, зумовлена бажанням розкрити і зрозуміти колірну картину світу іншого етносу. Цьому сприяє зіставне вивчення мов, яке спрямоване на виявлення в них універсального і національного. Об'єктом нашого дослідження є семантичні і національно-культурні особливості позначення кольору *bleu* французької мови і *azul* іспанської мови та специфіка їх перекладу.

В античності синій (блакитний) колір, в порівнянні з іншими кольорами, мало використовувався. У класичній латині не було чіткого найменування синього (блакитного) кольору і, напевно, тому французька мова запозичила позначення кольору *bleu* від франского *blao* (нім. *blau*, англ. *blue*). В іспанській мові лексема, що означає синій (блакитний) колір, запозичена з арабського *lazawárd* < перського *lagvard* або *lazvard* < санскриту *rajavarta*.

Починаючи з XII ст. не тільки завдяки прогресу фарбувальних технологій, але і в основному завдяки культу Діви Марії, яка за традицією була одягнена в синє, цей колір отримує визнання. Синій колір стає символом неба, раю, вічності, духовності, правди і божественної мудрості.

У французькій мові існують фразеологічні одиниці, що відображають традиційне шанування культу Діви Марії, наприклад: *vouer un enfant au bleu* – «дати обітницю одягати дитину до певного віку в усе блакитне (на честь Божої Матері)».

Як у французькій, так і в іспанській мовах є цілий ряд лексичних одиниць, утворених на основі метонімічного перенесення позначення кольору «синій» або «блакитний». Наприклад, у французькій мові:

bas bleu – «синя панчоха»;

bibliothèque bleue – «лицарські романи; розповіді і казки для дітей (від 4 до 8 років)»;

Bleus – 1) іст. «Сині» (аристократична партія у Візантії); 2) іст. «Республіканські солдати (які воювали проти шуанів під час Французької революції)»; 3) національна збірна Франції з футболу;

casque bleu – «солдат збройних сил ООН»;

col bleu – 1) «військовий моряк»; 2) «робочий»;

cordon bleu – «кавалер ордена Святого Духа».

В іспанській мові:

camisa azul – «синерубашечник, фалангіст, іспанський фашист»;

cascos azul – «блакитні каски (миротворчі війська ООН)».

У французькій та іспанській мовах досліджуваний колір у поєднанні з іменником «кров» позначає високе соціальне походження і аристократизм. Французький вираз *sang bleu* та іспанський *sangre azul* перекладаються як «блакитна кров», а іспанський вираз *ser de sangre azul* означає «бути аристократичного походження». Спочатку це словосполучення мало відношення лише до аристократичних родин іспанської провінції Кастилья, які хизувалися «чистотою» своєї раси і не укладали шлюбів з маврами й іншими людьми зі смаглявою шкірою, а оскільки вени білошкірих людей видно виразніше, їх кров здавалася блакитною. Таким чином, словосполучення *sang bleu* французька мова запозичила з виразу іспанської мови *sangre azul* [4, с. 352].

Позначення кольору синій (блакитний) у французькій мові часто вживається в описах людської зовнішності для вираження синюватих відтінків кольору шкіри, обличчя змерзлої або зблідлої людини, а також щоб передати темно-синій колір синців на обличчі:

être bleu – «посиніти (від холоду, від гніву)»;

se faire un bleu – «поставити синець»;

avoir (або se faire) des bleus à l'âme – «поранити душу (собі)»;

en faire voir de bleues à qn – «провчити кого-небудь; показати, де раки зимують».

В іспанській мові вирази з подібним значенням позначення кольору «синій» (*azul*) менш уживані. Наведемо лише одне: *poner a uno de oro y azul* – «відчитати, насварити когось, обробити під горіх».

Універсальним для обох мов є вираз, що означає місце призначене для паркування машин на обмежений час: *zone bleue* у французькій мові, *zona azul* в іспанській.

Семантика синього (блакитного) кольору найбільш широко представлена у французькій мові, де є значний спектр асоціацій, пов'язаних з цим кольором.

В іспанській мові вирази з компонентом *azul* нечисленні. Внаслідок цього універсальні значення досліджуваного позначення кольору у французькій й іспанській мовах обмежуються у вищенаведених паралелях. В семантиці синього (блакитного) кольору існує цілий спектр значень, властивих тільки французькій мові. Так, ряд виразів, що містять лексему *bleu*, відноситься до тематичної групи, що включає лексику, яка номінує спиртні напої (в основному вино):

mettre son nez dans le bleu – «напитися»;
être voué au bleu – «прикладатися до пляшки»;
mettre au bleu – «відварювати рибу у вині»;
truite au bleu – «відварна форель в червоному вині».

Не менш характерним є позначення кольору *bleu* в традиційній для французів сфері кулінарії:

au bleu – «зварений живим у відварі з оцтом і спеціями (про рибу)»;
bifteck bleu – «кривавий біфштекс», тобто особливе, специфічне блюдо з напівготового, непросмаженого м'яса.

У французькій мові існує також ряд фразеологізмів, що характеризують недосвідчену, незрілу людину:

n'être plus un bleu – «мати життєвий досвід, не бути жовторотим пташеням»;
brimer les bleus – (шк. жарг.) «мучити новачків».

Іноді синій (блакитний) колір у французькій мові асоціюється з сумом, тугою і песимізмом:

les diables bleus – «туга, меланхолія»;
avoir les bleus – «хандрити, сумувати».

Частота використання цього позначення кольору пов'язана в першу чергу з переважанням синього (блакитного) кольору в навколишній природі: вода, небо. У французькій мові існують фразеологічні звороти з елементом *bleu* для позначення того, що пов'язано з морем і небом, такі як:

homme du bleu – «моряк»;
la plaine bleue – «море»;
la grande bleue – «море»;
la Grande Bleue – «Середземне море»; *être (або nager, partir, voyager) dans le bleu* – «витати в хмарах».

Здавалося би, колір, пов'язаний в першу чергу з небом, повинен вносити позитивний сенс в вирази з компонентом *bleu* або *azul*, але результат нашого дослідження показав, що синій (блакитний) колір в словосполученнях французької й іспанської мов має скоріше негативне забарвлення, ніж позитивне. Наприклад, французький вираз *vin bleu* означає «погане червоне вино»; в розмовній мові французький фразеологічний зворот *en voir de bleues* означає «зазнавати неприємності, відчувати що-небудь неприємне, важке».

Вираз *ne pas être bleu de rire* в канадському варіанті французької мови використовується в значенні «не мати бажання сміятися». В іспанській мові *tiempos azules* означає «важкі часи»; вираз *teñir uno azul con macano* в чилійському варіанті іспанської мови означає «затіяти нездійсненну справу; з піску мотузки вити».

У французькій мові позначення кольору синій (блакитний) в словосполученнях може передавати високий ступінь емоційного стану:

peur bleue – «панічний страх»;

avoir un fun bleu – «сильно веселитися, отримувати величезне задоволення»;

avoir une envie bleue de ... – «сильно хотіти ...»;

colère bleue – «лють».

Таким чином, національно-культурна специфіка позначення кольору «синій» у французькій мові виражається значеннями «спиртне, вино», «сире, напівготове, непросмажене (про м'ясо)», «чистий, світлий (про мрії)», «захоплення, натхнення», «недоступний, недосяжний», «недосвідчений, незрілий», «туга», «ранній, передсвітанковий», «нестерпно, жадливо, болісно», «зрілий вік», «море», «небо», а в іспанській мові «синій» колір знаходить національно-культурний компонент в наступних значеннях: «важкий», а також «жирний» (*pezcado azul* – «риба жирних сортів»), «міністерський» (*banco azul* – «міністерська лава в іспанських кортесах»).

Підводячи підсумок, наведемо результати статистичного аналізу виразів з компонентом кольору синій (блакитний) французької й іспанської мов та конотації їх перекладу. Корпус словосполучень з компонентом *bleu* склав 81 одиницю дослідження, а з компонентом *azul* – 24. У французькій мові з 81 словосполучення 29 (35,8%) мають негативне значення, 12 (14,8%) – позитивне, 26 (32,2%) – нейтральне. Словосполучення з негативними конотаціями в іспанській мові становлять 10 (41,7%), з позитивними – 6 (25%), а з нейтральними асоціаціями – 5 (20,8%).

Література

1. Бородина, М. А. Развитие семантики слов и структуры лексических групп / М. А. Бородина, В. Г. Гак // К типологии и методике историко-семантических исследований. – Ленинград: Наука, 1979. – С. 128-165.
2. Брагина, А. А. Лексика языка и культура страны / А. А. Брагина. – М.: Рус. яз., 1986. – 214 с.
3. Вежбицкая, А. Обозначения цвета и универсалии зрительного восприятия / А. Вежбицкая // Язык. Культура. Познание: пер. с англ. / отв. ред. М. А. Кронгауз, вступ. ст. Е. В. Падучевой. – М.: Рус. слов., 1997. – С. 231-290.
4. Мелерович, А. И. Фразеологизмы в русской речи: словарь / А. И. Мелерович, В. М. Мокиенко. – М.: Рус. слов., 1997. – 864 с.

Словники

1. Большой испанско-русский словарь (150 тыс. слов, словосочетаний и выражений) / Б. П. Нарумов, Н. В. Загорская, Н. Н. Курчаткина [и др.]; под ред. Б. П. Нарумова. – М.: Рус. яз. – Медиа, 2005. – 828 с.
2. Большой русско-французский словарь (200 тыс. слов и словосочетаний) / Л. В. Щерба, М. И. Матусевич, Т. П. Воронцова [и др.]. – М.: Рус. яз. – Медиа, 2004. – 562 с.
3. Гак, В. Г. Новый французско-русский словарь (70 тыс. слов, 200 000 единиц перевода) / В. Г. Гак, К. А. Ганшина. – М.: Рус. яз., 1998. – 1195 с.